

LES 1 NEDERLAND, WATERLAND

De naam Nederland vindt zijn oorsprong waarschijnlijk in het Rijnland (nu Duitsland). Het was de tegenhanger van Overland (Oberland), de heuvel- en berglanden langs de Rijn. Met 'neder' wordt laag(gelegen) bedoeld. Daarom wordt Nederland ook wel 'de lage landen' genoemd.

In het westen en noorden grenst Nederland aan de Noordzee. Tussen de Waddeneilanden en het vaste land (de provincies Noord-Holland, Friesland en Groningen) ligt nog een zee, de Waddenzee. Bij laag water (eb) valt een deel van de Waddenzee droog. Bij vloed vult de zee zich weer. De Waddenzee is UNESCO Werelderfgoed.

Door Nederland stromen verschillende rivieren. Een daarvan is de Neder-Rijn. Die naam krijgt hij pas bij Arnhem. Daarvoor, in Duitsland, heet de rivier de Rijn. De oorsprong van de Rijn bevindt zich in de bergen van Zwitserland. De Rijn heeft geen bron. Smeltwater van gletsjers voedt twee riviertjes die zich al snel samenvoegen tot de Rijn. De Rijn brengt enorme hoeveelheden water naar ons land, gemiddeld zo'n 69 miljard kubieke meter per jaar. Als we de monding van de rivier zouden afdammen, zou heel Nederland binnen een jaar onder water staan. Niet een klein beetje, maar wel 17 meter!

Behalve water nemen de rivieren ook zand, slib en afvalstoffen mee. Waar een rivier uitmondt in zee, stroomt het water ineens minder snel. Het zand en slib zakt naar de bodem van de rivier en blijft daar liggen. Het water zoekt een weg tussen het zand en slib door, en stroomt in de vorm van een driehoek naar zee. Zo'n driehoek heet de delta, genoemd naar de Griekse letter delta, die ook de vorm van een driehoek heeft.

Grote delen van Nederland liggen lager dan de zeespiegel. Als het water van de rivieren of de zee stijgt, kan dat water het land overspoelen. Gelukkig worden sommige delen van Nederland beschermd door de duinen. De Nederlandse duinen zijn grofweg in de laatste 10.000 jaar ontstaan, tijdens het holoceen. In die tijd steeg de Noordzee, maar diezelfde Noordzee heeft ook strandwallen (langgerekte zandbanken) neergelegd. Daaruit ontstonden de eerste duinen. Het zand van de duinen wordt nu door de wind aangevoerd vanaf het strand. En om weggeslagen duinen te herstellen, wordt de eerste duinenrij aan het strand vaak gerepareerd met zand uit zee. Deze duinenrij wordt meestal beplant met helmgras om de duinen op hun plaats te houden.

Maar een klein deel van de Nederlandse kust bestaat uit duinen. De rest van de kust wordt gevormd door dijken. Jaren voor de watersnoodramp van 1953 was al duidelijk dat Nederland niet voldoende beschermd was tegen extreem hoge waterstanden. In 1937 zocht Rijkswaterstaat al naar manieren om deze gevaren te verminderen. In 1950 werd begonnen met de uitvoering van de 'Deltawerken'.

Deze plannen kwamen in een stroomverstelling door de stormvloed van 1 februari 1953 (een combinatie van harde wind, regen en springtij), waarbij 1835 mensen stierven, tienduizenden

dieren verdronken en ruim 150.000 hectare land onder water kwam te staan. Vanaf dat moment zette de regering alles op alles om de Deltawerken zo snel mogelijk te realiseren. Zeearmen werden afgesloten met dammen en stormvloedkeringen, zodat een ramp als in 1953 zich nooit meer zou kunnen voltrekken. (In thema 2 over Zuid-Nederland gaan we dieper in op de Deltawerken.)

Ook vroeger al hebben we stukken zee afgesloten met een dijk. Voor de veiligheid en omdat we meer landbouwgrond nodig hadden. Nadat er een dijk omheen was gelegd, werd het gebied drooggemalen. In zo'n polder loop je op de vroegere bodem van de zee. Onder de zeespiegel dus. Op sommige plekken borrelt het voormalige zeewater uit de grond langzaam omhoog en maakt de slootjes zilt. Het vormt een bedreiging voor de landbouw in die polders. Niet veel gewassen kunnen goed tegen zout water. (In thema 5 over Oost-Nederland gaan we dieper in op de inpoldering van ons land.)

LES 2 WONEN EN WERKEN IN NEDERLAND

De hoofdstad van Nederland is Amsterdam, maar de regering zetelt in Den Haag. Dat is vrij uniek. De meeste landen worden bestuurd vanuit hun hoofdstad.

Nederland is verdeeld in 12 provincies en 358 gemeenten (2019). Elke provincie heeft een provinciehoofdstad, waar ook het provinciehuis gevestigd is. In dit gebouw zitten de Provinciale Staten. Zij besturen de provincie en worden gekozen door inwoners van de provincie. De voorzitter is de Commissaris van de Koning. Hij of zij wordt benoemd door koning Willem-Alexander (op voorstel van de ministers). Aan het hoofd van de gemeenten staat de gemeenteraad. De voorzitter daarvan is de burgemeester, benoemd door de koning. Samen met de wethouders vormt de burgemeester het dagelijks bestuur van een gemeente.

In 1830 telde Nederland slechts 2,6 miljoen inwoners. Nu heeft Nederland ruim 17 miljoen inwoners (2017). De grootste bevolkingstoename vond plaats in de periode 1945-1990, toen de bevolking met 6 miljoen groeide. Het westen van Nederland is het dichtstbevolkt. Dat komt doordat daar van oudsher (en nog altijd) de meeste handel was (Amsterdam, Rotterdam). Waar geld te verdienen is, vestigen mensen zich. Zuid-Holland heeft inmiddels ongeveer 1400 inwoners per km². Het dunst bevolkt is het noorden. In Drenthe wonen slechts 188 mensen per km². Het zuiden en oosten hebben ongeveer de gemiddelde bevolkingsdichtheid van Nederland: ruim 500 inwoners per km².

Amsterdam is met 863 duizend inwoners de grootste gemeente. In Amsterdam wonen meer dan twee keer zoveel mensen als in de hele provincie Zeeland (bijna 400 duizend). De kleinste gemeente van Nederland is Schiermonnikoog met ca. 940 inwoners.

Op het ruim 41.000 km² Nederlands grondgebied wonen ca. 17 miljoen mensen. Met 430 inwoners per km² is Nederland een van de dichtstbevolkte landen ter wereld. India en België komen in de buurt. Estland, Denemarken en Zwitserland zijn in oppervlakte vergelijkbaar met Nederland. Maar in deze landen wonen veel minder mensen: Estland ruim 1 miljoen, Denemarken ruim 5 miljoen en Zwitserland ruim 8 miljoen inwoners. Er is dus veel meer ruimte. Alleen in Zuid-Korea, Taiwan en Bangladesh wonen de mensen dichter op elkaar (als we de stadstaten niet meerekenen). Andere extremen: in IJsland en Australië wonen maar 3 mensen per km²; in een wereldstad als Tokio rond de 6000.

Onze economische sector is verdeeld in drie beroepsgroepen. De eerste groep, de primaire sector, is de sector die grondstoffen en voedsel levert. Landbouw, veeteelt, visserij en delfstoffenwinning vallen hieronder. De tweede, secundaire sector staat ook wel bekend als de industrie. De ontwikkeling van deze sector hangt nauw samen met het ontstaan van landbouwoverschotten. Hierdoor hoefde niet iedereen meer fulltime in de landbouw te werken. Tegelijkertijd kwam er meer vraag naar gespecialiseerde producten. In dit stadium groeiden kleine nederzettingen uit tot stadjes en steden. Deze fase heeft in ons land vele eeuwen geduurd, totdat de industriële revolutie (19e eeuw) de secundaire sector in een stroomversnelling bracht.

De derde groep, de tertiaire sector, is in ontwikkelde landen zoals Nederland vaak vrij groot. Tot deze groep rekenen we onder andere winkels, restaurants, theaters, kappers, makelaars, advocaten, webbouwers en andere dienstverleners. Als land verdienen we tussen de 70 en 80 procent van ons geld met deze dienstensector.

LES 3 SAMEN WERKEN IN NEDERLAND

Nederland wordt bestuurd vanuit Den Haag. Daar zetelt de regering. De regering wordt gevormd door de koning, de minister-president en de ministers, die zich ieder met een bepaald onderwerp bezighouden, zoals gezondheidszorg of milieu. Het parlement (de Eerste en Tweede Kamer) controleert of de regering het wel goed doet en of zij het belang van alle Nederlanders wel goed vertegenwoordigt. De Eerste Kamer controleert of de wetsontwerpen die al door de Tweede Kamer zijn aangenomen wel kloppen en uitvoerbaar zijn.

De Tweede Kamer bestaat uit 150 personen (zetels). Zij worden gekozen bij de Tweede Kamerverkiezingen (elke vier jaar, of wanneer een kabinet valt) en vertegenwoordigen een politieke partij. Elke partij heeft z'n eigen ideeën over hoe het land geregeerd moet worden.

Iedere Nederlander die 18 jaar of ouder is mag stemmen en zich verkiesbaar stellen. In Nederland ben je niet verplicht om te stemmen (in België wel). Vroeger mochten vrouwen niet stemmen en zich niet verkiesbaar stellen. Sinds 1919 mag dat wel.